

Social Cohesion and Development

Vol 10, No 2 (2015)

Ο Ζαχαρίας Δεμαθάς σε στιγμές της πανεπιστημιακής ζωής και της πολιτικής του δράσης στη Γερμανία

Λίντα Παπαγαλάνη

doi: [10.12681/scad.9983](https://doi.org/10.12681/scad.9983)

Copyright © 2016, Λίντα Παπαγαλάνη

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Παπαγαλάνη Λ. (2016). Ο Ζαχαρίας Δεμαθάς σε στιγμές της πανεπιστημιακής ζωής και της πολιτικής του δράσης στη Γερμανία. *Social Cohesion and Development*, 10(2), 146–150. <https://doi.org/10.12681/scad.9983>

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ – ΕΠΙΜΕΛΕΙΕΣ:

- Σαμίρ Αμίν «Η άνιση ανάπτυξη», μετάφραση-επιμέλεια σε συνεργασία με Χαρά Ντάλη, Ελένη Παπαρρόδου και Αλέξη Χατζηδάκη, εκδόσεις Θ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1976.
- Άντον Πάνεκουκ «Ο Λένιν σαν φιλόσοφος», μετάφραση-επιμέλεια σε συνεργασία με Γ. Σιούνα, Ύψιλον βιβλία, Αθήνα, 1981.
- Maurice Godelier «Η θεωρία της μετάβασης στον Μαρξ», μετάφραση - επιμέλεια σε συνεργασία με Λ. Δεμαθά και Π. Πολέμη, Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη, Gutenberg, Αθήνα, 1987.
- Yvon Garlan «Η δουλεία στην Αρχαία Ελλάδα», μετάφραση Αλέξης Χατζηδάκης, επιμέλεια Ζ. Δεμαθάς, Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη, Gutenberg, Αθήνα, 1988.
- «Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου», εκπονήθηκε από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Noordwijk, 9-10/6/1997, πρώτη εκδοχή, θεώρηση, διόρθωση του ελληνικού κειμένου.
- «Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου», εκπονήθηκε από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Potsdam, Μάιος 1999, τελική εκδοχή, θεώρηση διόρθωση του ελληνικού κειμένου
- Maurice Godelier «Το αίνιγμα του δώρου», μετάφραση Αλίκη Αγγελίδου, επιμέλεια Ζ. Δεμαθάς, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2003.

Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Ο Ζαχαρίας Δεμαθάς σε στιγμές της Πανεπιστημιακής ζωής και της πολιτικής του δράσης στη Γερμανία

Τα λίγα λόγια που ακολουθούν για τη «γερμανική» περίοδο της νεανικής ζωής του Ζαχαρία είναι σπαράγματα από διηγήσεις και «κοινές» συναντήσεις φίλων και προσωπικές στιγμές σε καιρούς δύσκολους, ανεκτίμητα πολύτιμους καιρίους και παρόντες ακόμη, στη ροή του χρόνου.

Γνώρισα τον Ζαχαρία στο Παρίσι σε μια περίοδο σημαδιακή και για τον τόπο μας και για τον κάθε έναν μας ατομικά. Τα πρώτα χρόνια της Δικτατορίας, σε μέρες γεμάτες από «πληροφορίες», ελπίδες, ενθουσιώδη σχέδια, φόβους, σχόλια στα χειμαρρώδη και αντιφατικά νέα που έφθαναν. Τον γνώρισα σ' ένα σπίτι ελληνικό από εκείνα που άνοιγαν τις πόρτες τους για να στεγάσουν με νοσταλγία και φιλόξενα συναισθήματα, ενθουσιασμούς, κινήσεις, ανάγκες, εγχειρήματα συλλογικά ή μη και κάποτε παράτολμα και πολλές λύπες. Γύρω από ένα τραπέζι μεσημεριανό να αναλύει περίφροντις τα νέα από την Γερμανία και να καταθέτει τον χρόνο και τις βοήθειες που έφερνε.

Τότε ο *Αγώνας*, παρισιανό πολιτικό περιοδικό μεγάλης εμβέλειας, και τα προβλήματα σύνταξης, κυκλοφορίας και τεχνικής επεξεργασίας του, είχαν φέρει κοντά Έλληνες φοιτητές κυρίως από το Παρίσι και την Γερμανία και ιδιαίτερα σε θέματα τεχνικής βοήθειας είχαν κινητοποιήσει καλούς Γερμανούς φίλους. Ενδεικτικό του κλίματος συνεργασίας που υπήρξε είναι το πρώτο τεύχος, τυπωμένο ολοκληρωτικά στην Χαϊδελβέργη.

Τα χρόνια της Δικτατορίας έδωσαν μια νέα διάσταση σε ιδέες που θεωρούσαμε γνωστές και οικείες, όπως η ξενιτιά, η πατρίδα, η αλληλεγγύη, η φιλία, η διαφορετικότητα. Ρήσεις καθημερινές που στο ταξίδι τους ζητούσαν πια ένα καινούριο προορισμό.

Όσοι σαν εργαζόμενοι, σαν φοιτητές ή σαν πολιτικοί πρόσφυγες έζησαν την περίοδο της δικτατορίας μακριά από την Ελλάδα, ανάμεσα στις όποιες αλλαγές συνθηκών της ζωής τους, είχαν τη χαριστική συνθήκη οι περισσότεροι κάποιος προόδου και τη δυνατότητα μιας εσωτερικής αναδιάταξης σε πολλαπλά επίπεδα.

Ο Ζαχαρίας είχε φθάσει στη Γερμανία πριν τη Δικτατορία. Το θερινό εξάμηνο του 1965 είχε αρχίσει τις σπουδές του στην Οικονομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης, ύστερα από μια μικρή διάρκεια φοίτησης στο Πολυτεχνείο του Μονάχου.

Η πανεπιστημιακή του ζωή άρχιζε με τις θετικές συνθήκες που τον είχαν χαριτοδοτήσει οι γυμνασιακές του σπουδές στην Γερμανική Σχολή Αθηνών.

Στο πλαίσιο του ουμανιστικού πνεύματος των σπουδών του είχε μια ολοκληρωμένη γνώση της γερμανικής γλώσσας, μια προσέγγιση γνωσιολογική και ευαίσθητη του γερμανικού πολιτισμού και οικειότητα στην κατανόηση και επικοινωνία της σύγχρονης γερμανικής πραγματικότητας. Αυτά τα στοιχεία του έδωσαν τη δυνατότητα να εκφράσει δίχως τα κενά της χωρικής προσαρμογή, την προσωπικότητά του, ανθρώπινα και επιστημονικά.

Η πηγαία συμπάθειά και το ενδιαφέρον του για τον άλλον τον προστάτευσαν από τα εφήμερα διαχωριστικά εμπόδια που συχνά επιβάλλουν οι δυσκολίες προσαρμογής και γρήγορα ήρθε ουσιαστικά κοντά με τους άλλους Έλληνες φοιτητές. Το σπίτι του στην κεντρική Hauptstrasse ήταν ένα πέρασμα φιλικό και ανοικτό για τη μικρή ελληνική κοινωνία, ιδιαίτερα γιατί ο Ζαχαρίας δέχονταν με ενθουσιασμό κάθε νέο φίλο αφού θεωρούσε δώρο κάθε νέο ανθρώπινο συναπάντημα.

Στην κινητικότητα των σχέσεων πολύτιμο ήταν το πανεπιστημιακό καφενείο Κακασμπούκνερ, που βρισκόταν σε μικρή απόσταση από το σπίτι του και εύκολα φιλοξενούσε τακτικά φευγαλέα περάσματά του για να πληροφορηθεί τα νέα και τα τυχόν προβλήματα του μικρού ελληνικού κόσμου και τις αφίξεις από την πατρίδα.

Οι δυσκολίες, οι ανάγκες και οι προσπάθειες των γύρω του στις οποίες ολόψυχα συμμετείχε, γέμιζαν την καθημερινότητά του με πολλές φροντίδες και σε σειρά κινήσεων θεραπευτικών με έμπρακτη την προσφορά και την αλληλοβοήθεια.

Ο Ζαχαρίας ζώντας το «εμείς» πολυδιάστατα, δεν μετρούσε τι μπορούσε να μοιρασθεί από το υστέρημα ή από το περίσσειμά του.

Τα δύσκολα εκείνα χρόνια η προσωπική ευμάρεια και το «εγώ» δεν πρόσφεραν μεγάλα ψυχικά ανταλλάγματα. Στις καρδιές είχε ριζώσει το δέντρο των ανθρώπων κι έρχονταν τα κλαδιά του και πλέκονταν και στήριζαν το ένα το άλλα.

Την ζωή του Ζαχαρία στην Χαϊδελβέργη σημάδεψαν ευτυχή συναπαντήματα και οι ιστορικές στιγμές της εποχής.

Η παρουσία του Νίκου Πετραλιά ήταν το ένα απ' αυτά. Πανεπιστημιακός με έντονη ενεργό πανεπιστημιακή παρουσία και επιστημονική αναγνώριση, κύριος συνεργάτης του Καθηγητού της Οικονομικής Θεωρίας Βαϊτσεκερ ο Νίκος Πετραλιάς ήταν γνωστός όχι μόνον για την επιστημονική του ευρυμάθεια, αλλά και για τις πολιτικά προοδευτικές του θέσεις. Η συνάντηση του Ζαχαρία με τον Νίκο Πετραλιά ήταν καθοριστικής σημασίας για τη ζωή του εκείνη τη στιγμή και πολύτιμη για τη ζωή και των δύο στη συνέχεια. Ο Ζαχαρίας καλός φοιτητής, φιλομαθής, προικισμένος με γνώσεις και αισθητήριο για την ελληνική ιστορία, στραμμένος σ' έναν προοδευτικό πολιτικό προβληματισμό βρήκε στον Νίκο Πετραλιά ένα στήριγμα που τα μάλα τον βοήθησε στην προοδευτική κατεύθυνση των μελετών του και της δράσης του και αποφασιστικά τον επηρέασε τόσο στην επιστημονική του συγκρότηση όσο και στη διαμόρφωση των πολιτικών προβληματισμών του.

Σ' αυτή την προσπάθεια της επιστημονικής του συγκρότησης ταυτόχρονα και παράλληλα με την πολιτική του δράση βρήκε τον Ζαχαρία η Δικτατορία του 1967. Σ' έναν επαναστατημένο φοι-

ητικό νεανικό κόσμο στα Γερμανικά Πανεπιστήμια και σ' έναν νέο πολιτικό προβληματισμό που σαρωτικά επέβαλε η είδηση της Δικτατορίας στην Ελλάδα. Ένα ρεύμα συμπαράστασης που ξύπνησε το φιλελληνικό πνεύμα σχεδόν σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες συνενώνοντας τους ευρωπαίους με τη σχεδόν ολοκληρωτική κινητοποίηση του ελληνικού στοιχείου.

Στη Γερμανία με πρωτοβουλία ενός μικρού κύκλου ελλήνων φοιτητών και με ουσιαστικό καθοδηγητή τον Νίκο Πετραλιά συγκροτήθηκε γρήγορα η αντιδικτατορική οργάνωση της πόλης της Χαϊδελβέργης. Με τις προσπάθειες κυρίως του Ζαχαρία η οργάνωση αυτή συνδέθηκε γρήγορα με άλλες ανάλογες οργανώσεις στο εξωτερικό και σε άλλες γερμανικές πόλεις με προεξέχοντα το σύλλογο εργατών στο γειτονικό Mannheim.

Ιδιαίτερες σχέσεις η οργάνωση της Χαϊδελβέργης είχε με την αντίστοιχη οργάνωση στο Παρίσι με κύριους καθοδηγητές τον Άγγελο Ελεφάντη και τον Νίκο Χατζηνικολάου.

Την περίοδο αυτή εκτός της ενδοελληνικής επικοινωνίας ο Ζαχαρίας πρωτοστατούσε στις οργανώσεις του γερμανικού φοιτητικού κινήματος και στα προβλήματα των Ελλήνων που μέσα από ποικίλες διαδρομές έφθαναν από την Ελλάδα στη Γερμανία.

Δεν θα επεκταθούμε στο κλίμα που επικρατούσε στις αντιδικτατορικές ελληνικές οργανώσεις. Θα θέλαμε μόνον να σημειώσουμε, ότι η κύρια δράση του αντιδικτατορικού αγώνα της Χαϊδελβέργης παρέκαμψε τις πολιτικές αντιπαράθεσεις που κυριαρχούσαν στους περισσότερους ελληνικούς συλλόγους και μεταξύ των εργατών στις κοινότητες των βιομηχανικών πόλεων, τις ατέρμονες πολιτικές συζητήσεις συχνά σε πνεύμα διαλυτικό και ανθενωτικό.

Η οργάνωση της Χαϊδελβέργης απέναντι σ' αυτό το κλίμα διατήρησε μια ιδιαίτερη αυτονομία. Ανέπτυξε δράσεις και πρωτοβουλίες που εντάσσονταν σε μια ευρύτερη αντίληψη του εργατικού κινήματος, ώστε να μην θεωρεί τις μαζικές οργανώσεις σαν ιμάντα μετάδοσης μια συγκεκριμένης πολιτικής γραμμής. Ήταν μια στάση-κατάκτηση των ιδεολογικών πολιτικών επεξεργασιών που επιχείρησε η ανανεωμένη πτέρυγα του Κομμουνιστικού Κόμματος Εσωτερικού, που μετά το 1974 δεν είχε την απαραίτητη καθολική συνέχεια.

Η δράση των φοιτητών της Χαϊδελβέργης επικεντρώθηκε στην οργάνωση σεμιναρίων για την ελληνική λογοτεχνία και ιστορία και στην πρόταση αυτή υπήρξε και συμμετοχή και γόνιμη επεξεργασία θετικών ενεργών θέσεων. Στόχος ήταν η διαμόρφωση μιας αντιδικτατορικής συνείδησης σ' ένα κλίμα φιλικό και οικείο.

Η προσωπικότητα του Ζαχαρία ήταν ένας πραγματικός καταλύτης της προσπάθειας αυτής. Άτομο με υψηλή πνευματική καλλιέργεια, επιστημονική επάρκεια και ερευνητικό εύρος, ακαταπόντος μελετητής δεν απομάκρυνε το βλέμμα του από τους απεγνωσμένους και απομονωμένους Έλληνες στους σταθμούς των τρένων, τους δύσπιστους παλαιοκομματικούς, τους φίλερεις πολιτικούς καθοδηγητές στις ελληνικές κοινότητες, στους άνεργους και τους ανθρώπους της ανάγκης. Αναδείχθηκε έτσι μέσα από την έμφυτη «σοφή» πολυπρόσωπη παρουσία του, από τα κύρια στηρίγματα του φοιτητικού κινήματος. Ιδιαίτερα με τις συνεχείς μετακινήσεις του, ένα χαρισματικό επικοινωνιακό στηρίγμα συναίνεσης και δημιουργίας. Η σφραγίδα του τόσο χαρακτηριστική και καθοριστική πολλές φορές, για τους συλλόγους και τις κοινότητες, είναι ανεκτίμητη και λυπηρά δυσανάλογη με τη βαρύτητα της είναι η αποσιωποίησή της.

Βοηθητικός παράγοντας, όπως για κάθε θετική έκφραση και επιτυχία, ήταν σε μεγάλο βαθμό, το περιβάλλον κλίμα. Η κάποια προσέγγιση του κλίματος αυτού και η κατανόησή του μας φέρνει πιο κοντά στην αλήθεια των ανθρώπων που το μοιράστηκαν.

Η ιδιαιτερότητα των συνθηκών του 1968 είναι ένα τεράστιο γεγονός πέρα από τον μυθολογικό του χαρακτήρα, γιατί μας προσφέρει ένα απτό, πραγματικό και αποκαλυπτικό μήνυμα. Ότι οι άνθρωποι μπορούν να μεγαλουργήσουν και να ολοκληρωθούν όταν μπορέσουν να εκφραστούν και να δράσουν ελεύθερα.

Το 1968 μια θύελλα σάρωσε τον κόσμο. Ξεκίνησε από το Βιετνάμ, φύσηξε πάνω από την Ασία, πέρασε θάλασσες και βουνά για να φθάσει στην Ευρώπη και ακόμη πιο μακριά στο Μεξικό.

«Οι ξεσηκωμοί αμφισβήτησαν τις δομές της εξουσίας σε Βορρά και Νότο, σε Ανατολή και Δύση μεταδίδοντας τον πόθο της αλλαγής και φύτεψαν παντού την ελπίδα. Ένας ζωογόνος πολιτικός, πολιτιστικός και πνευματικός πυρετός θάμπωσε τον κόσμο. Ήταν σαν κάποιος να κοίταξε τη νύχτα τον ουρανό και να τον βλέπει πλημμυρισμένο από κομήτες και πεφταστέρια.»

Ιστορικά η δεκαετία του '60 ήταν μια απάντηση στο ψυχροπολεμικό κλίμα της δεκαετίας που έσβηνε έχοντας δώσει τον τόνο στην μέση περίοδο του τελευταίου αιώνα. Πρωτόπειρα τα κινήματα μάθαιναν το ένα από το άλλο να διεκδικούν, να θωρακίζονται και να γιγαντώνονται εκεί όπου πρωτοεμφανίστηκαν. Στους δρόμους. Εκεί μετριόταν και η οργή και η ελπίδα.

Ο πόλεμος στο Βιετνάμ έδειξε περίτρανα τις ικανότητες των Βιετναμέζων για λαϊκή αντίσταση και συμπαρέσυρε έναν ολόκληρο κόσμο σε διαδηλώσεις συμπαράστασης. Στην Ιαπωνία τα Πανεπιστήμια αμφισβήτησαν τα πάντα. Η εξέγερση των ταπεινών του Πακιστάν απέναντι σε μια αμετακίνητη ελίτ, πνίγηκε στο αίμα, παρέσυρε όμως ταυτόχρονα έναν κόσμο αιώνων και διασπάστηκε.

Η εξέγερση των μαθητών και των φοιτητών στο Μεξικό τις παραμονές των Ολυμπιακών Αγώνων το 1968 μπορεί να τελείωσε με εκατοντάδες νεαρούς νεκρούς. Η μήνη τους όμως μέχρι σήμερα διεκδικεί τα αιτήματά τους και μιλά για μια γενιά που ηττήθηκε μεν, δεν υποχώρησε όμως σε ταπεινωτικά παζάρια.

Και στο Λονδίνο και στο Βερολίνο και στη Ρώμη ανάμεσα στις καταλήψεις και στις διαδηλώσεις αμετάθετα δηλώνεται η διεκδίκηση της ουτοπίας ενός δίκαιου κόσμου.

Για την Ευρώπη προπομποί του 1968 ήταν ο Ρούντι Ντίμπτσεκ, ο «κόκκινος ρούντι» του βερολινέζικου φοιτητικού κινήματος, ο αντιπρόσωπος της Γερμανικής Φοιτητικής Ένωσης SDS και κυρίαρχη μορφή της Εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς. Το μαχητικό κίνημα της Γερμανίας διαδήλωνε για το Βιετνάμ, για τα αποικιακά κινήματα, για τον Καπιταλισμό με όποιο πρόσωπο κι αν εμφανίζεται και τόλμησε, για πρώτη φορά να κοιτάξει το ναζιστικό παρελθόν της Γερμανίας. Η απάντηση που δεν δόθηκε ποτέ στο συγκεκριμένο ερώτημα ήρθε στις 11 Απριλίου του 1968 με μια σφαίρα που τραυμάτισε στο κεφάλι τον Ρούντι Ντίμπτσεκ βαριά και τον απενεργοποίησε μέχρι το θάνατό του το 1979.

Ανάχωμα η απουσία του ανέκοψε σιγά-σιγά τη μαχητική συνέχεια του βερολινέζικου κινήματος που με πολλά προβλήματα έκλεισε τελικά το 1990.

Λίγο μετά τον Απρίλη του 1968 και την αποχώρηση του Ντίμπτσεκ ήρθαν τα γεγονότα του Μαΐου στο Παρίσι. Τα γεγονότα είναι γνωστά στις ιστορικές αποτιμήσεις και στο πολλαπλό εικαστικό υλικό που τα έχει διασώσει. Το μήνυμά τους δεν πέρασε ποτέ. Πάντοτε καινούριο θα γεννιέται κάθε Μάη, όταν θα γεμίζουν λουλουδία τα αιωνόβια δένδρα στα Βουλευάρτα του παρισινού κέντρου.

Γιατί είναι ένα μέτρο για κάθε Άνοιξη.

Για τα όνειρα, για τις ουτοπίες για το εγώ και το εμείς, για το Δημόσιο και το Ιδιωτικό, για την καταξίωση του έρωτα της ζωής, για τη δημιουργική αλήθεια, για την ελευθερωτική ισότητα, για την αναζήτηση της ομορφιάς και της χαράς.

Αυτός ο απόηχος ίσως λιγότερο άμεσος σαν ήχος, κοιμάται σαν την Βασιλοπούλα του παραμυθιού που περιμένει ένα νεύμα για να ξαναγελάσει. Ο,τι έγινε σφράγισε ανεπανάληπτα τη σκέψη του 20ού αιώνα.

Διαβάζουμε σχετικά σ' ένα δημοσιευμένο αναστοχαστικό κείμενο για την εποχή. «Μια πολιτική έκρηξη ευφάνταστη σε σχήματα ελεύθερα από δεσμεύσεις της φόρμας, πλούσια σε πειραματισμούς άλλων εθνικών πολιτισμών ήταν τα μηνύματα του Μάη. Μια γιορτή χαράς και ουσιαστικής πολιτικοποίησης, όπου η βεβαιότητα της αποδοχής, η συμπληρωματικότητα των πολιτισμών, η χαρά της προσφοράς χάριζαν την μέθεξη μιας πραγματικότητας που δεν είχε τίποτε το ουτοπικό. Όλα ήταν παρόντα και όλα ήταν δυνατά.»

Οι σύντομες σκέψεις για την εποχή που ο Ζαχαρίας έζησε στο εξωτερικό θέλησαν να δώσουν κάποια στίγματα που κάνουν πιο οικείο τον κόσμο των πράξεων και των σκέψεών του. Ο κόσμος του φέρει τον αέρα αυτών των γεγονότων. Είναι ένα μέτρο αυτογνωσίας που ο Ζαχαρίας τίμησε αρέσει σαν πανεπιστημιακός δάσκαλος, σαν πνευματικός άνθρωπος, σαν δρον πολιτικό υποκείμενο και σαν καθημερινός περιπατητής αυτών των καιρών και φίλος.

Είναι βέβαιο ότι με χαρά θα διάβαζε τον Ταρίκ Αλί στο βιβλίο του *Έφοδος στον ουρανό* να λέει:

«Αρκετοί συνεχίζουμε να πιστεύουμε ότι η ζωή των ανθρώπων δεν μετριέται με την υλική τους περιουσία, αλλά με την ικανότητά τους να αλλάξουν τη ζωή των άλλων, των φτωχών, των μη προνομιούχων και ότι η οικονομία χρειάζεται να ανορθωθεί για τα συμφέροντα των πολλών.»

Και αν συνέχιζε να ξεφυλλίζει αγαπημένες του σελίδες ίσως θα συναντούσε τους εύστοχους στίχους ενός πολύ παλιού αμερικανού ποιητή:

«Το πραγματικό ζήτημα είναι η γενναιοψυχία
η ελπίδα που καρτερούσε
η φανερή και αληθινή επιθυμία
να δημιουργεί το καλό.
Τώρα σ' ένα άλλο Φθινόπωρο
η πάχνη πέφτει πάνω στην ελπίδα μας.
Τώρα στους παγερούς δρόμους
Ακούγονται το κυνηγητό και
η μακρόσυρτη βροντή του χρήματος.»

Με τον Νίκο Πετραλιά συναντήθηκαν και πάλι στο Πανεπιστήμιο. Στην Αθήνα, όταν όπως πολλοί γύρισαν στο κάλεσμα μιας ελπιδοφόρας αρχής. Από τα πολλά που έκαναν το πιο σπουδαίο είναι, ότι επιβεβαίωσαν ό,τι καλό κουβαλούσαν, άλλοτε με τη στάση τους, κάποτε με τις σιωπές τους και κύρια με το έργο τους σαν δάσκαλοι. Τους ευχαριστούμε θερμά.

Λίνα Παπαγαλάνη, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η συμβολή του Ζαχαρία Δεμαθά στην προαγωγή της οικονομικής ιστορίας

Με τη σύντομη αυτή εισήγηση-παρέμβαση θα προσπαθήσω να σκιαγραφήσω τις διόδους και τα σημεία, μέσω των οποίων ο αξέχαστος φίλος και συνάδελφος διήλθε το χώρο της οικονομικής ιστορίας αφήνοντας σημαντικές συμβολές, που η αξία τους δεν μπορεί να αποτιμηθεί σήμερα πλήρως αφού είναι αξεδιάλυτες με το όλον πολύπλευρο επιστημονικό του έργο. Υπηρετήσε την επιστήμη, τις κοινωνικές και ανθρώπινες αξίες με έναν πληθωρικό και ολικό λόγο και οι δικές μας επιμέρους αναφορές μπορεί να αναδεικνύουν ξεχωριστά προτερήματα και αρετές, αλλά σίγουρα περιορίζουν το πολύβουο και πολύχρωμο όλον της σκέψης και της δράσης του.

Ο Ζαχαρίας δεν ήταν ένας επαγγελματίας ιστορικός, σπούδασε οικονομική θεωρία στο Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης, αλλά γρήγορα καταπιάστηκε με ευρύτερα γνωστικά αντικείμενα, όπως η ιστορία και η κοινωνιολογία, ενώ ήταν και φανατικός ρέκτης της καλής λογοτεχνίας.

Ήταν η εποχή της άνοιξης των κοινωνικών επιστημών, όταν ενσωματώνονταν στους επιμέρους κλάδους τους νέες θεωρήσεις και εργαλεία ανάλυσης. Ο Ζαχαρίας επέστρεψε στην Ελλάδα έχοντας στις επιστημονικές αποσκευές του έναν πλούσιο κόσμο ιδεών, για να τις καλλιεργήσει, και ένα σύ-